

DEBATT • BÅRD SMEDSRØD OG LEIF LONGVA

Stans gratisarbeidet for grådige tidsskriftsforlag

I en tid med stramme budsjetter bør både Riksrevisjonen og alle ledere i universitets- og høyskolesektoren interessere seg for sløseriet av midler som går til overprisede tidsskrifter.

De prestisjetunge tidsskriftene har en monopolaktig posisjon innen sitt emne og er avhengige av gratisarbeidet til forskerne, skriver aartikkelforfatterne. Foto: Øivind Hovland

Universitetsbibliotekar
Leif Longva
UiT Norges arktiske universitet

Professor emeritus
Bård Smedsrød

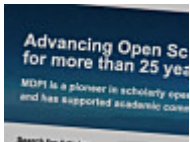

Publisert Søndag 26.12.2021 - 13:02

Denne teksten er et debattinnlegg. Innholdet i teksten uttrykker forfatterens egen mening.

Offentlig finansierte utdannings- og forskningsinstitusjoner har i flere tiår betalt altfor mye til verdens største kommersielle vitenskapelige forlagshus. Dette utgjør et stort og unødvendig sløseri med offentlige midler, noe både vi og andre har pekt på ved flere anledninger.

LES OGSÅ

Profittjegere vanner ut norsk forskning

I en tid med stramme budsjetter er dette noe enhver leder i universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren) bør interessere seg for, og som Riksrevisjonen også bør se nærmere på.

For å sikre sin akademiske karriere ønsker forskerne publisere i de mest prestisjefylte tidsskriftene. Prestisjetilleggene er dermed uunnværlige – forskerne higer etter å publisere der, og enhver institusjon må gi sine forskere adgang til disse tidsskriftene.

Det vet forskningsforlagene, og setter prisen deretter, nemlig helt oppunder smertegrensen. Og slik er det enten vi snakker om pris for tilgang til å lese tidsskriftet eller pris for å få publisere i en open access-modell.

Publisering er en uatskillelig del av forskningsarbeidet. Men academia har overlatt dette praktisk talt helt og fullt til internasjonale kommersielle storforlag som har én misjon: Å tjene mest mulig penger. Dette er egentlig helt legitimt, så sant vi har velfungerende markeder, med sunt konkurranseregime. Men tidsskriftene er ikke substituerbare.

I tillegg til den store monetære overføringen av offentlige midler til super-profitable forlag, nyter de samme forlagene godt av forskernes gratis innsats for å kvalitetssikre sine kollegers manuskripter.

Longva og Smedsrud

De prestisjetunge tidsskriftene har en monopolaktig posisjon innen sitt emne. Og når den som etterspør varen (forskeren) ikke er den samme som betaler (institusjonen via biblioteket), da er det ikke noe markedsløsning i sikte. Bibliotekene prøver å holde igjen i forhandlinger med utgiverne om avtaler. Men terskelen for å ikke gi sine forskere lese- eller publiseringsadgang til de prestisjefulle tidsskriftene er svært høy.

Hvor stor overpris betales? Fra norske universitets- og høgskoleinstitusjoner ble det i 2019 betalt 482 millioner kroner til sammen for leseadgang og for adgang til å publisere (**Karlstrøm, Wenaas & Røeggen, 2021**). Hva ville vært et 'rimelig' beløp? Her kan vi benytte en fersk undersøkelse som har kartlagt hvilke sider som faktisk påløper for å publisere vitenskapelige tidsskrifter der.

LES OGSÅ

Banker til mot storforlag, med flere hundre universiteter i ryggen

Grossmann & Brembs (2021) har regnet på dette, og kommer til kostnader på mellom 200 og 1000 USD per artikkel, avhengig bl.a. av avvisningsraten til tidsskriftet, og med ca 400 USD for det de omtaler som en representativ artikkel. Vi kan legge på 25 prosent mva og omregne dette til 4.600 norske kroner. Så kan vi multiplisere dette med antall artikkelbidrag med forfatter hjemmehørende ved en norsk institusjon.

Dette antallet var, ifølge **NIFUs Indikatorrapport**, 14.800 i 2020. Beregningsmetoden gir egentlig et overdrevent tall. Men om vi bruker dette tallet, i en modell der publisering betales per artikkel via forfatter, burde

Men galskapen stopper ikke der. I tillegg til den store monetære overføringen av offentlige midler til super-profitable forlag, nyter de samme forlagene godt av forskernes gratis innsats for å kvalitetssikre sine kollegers manuskripter.

En undersøkelse (Aczel, Szaszi & Holcombe, 2021) estimerer tidsbruken for dette arbeidet til 6 timer per evalueringsjobb. Hver artikkel får minimum to slike evalueringer. Dermed kan vi legge til 12 timer gratis arbeid, med en forskers lønnsnivå, per artikkel som norske forskere kvalitetssikrer.

LES OGSÅ

Foreslår en felles publiseringstjeneste i sektoren

Tidsskriftene er helt avhengige av dette gratisarbeidet. Og det er kun forskerne som er kompetente til å utføre jobben. Denne gratisjobben må ses på som en del av betalingen til forlagene. Og da har man jo et forhandlingskort!

Som forskernes arbeidsgivere bør universitetene kunne true med å stoppe dette gratisarbeidet, f.eks. i neste forhandlingsrunde med et av de aller grådigste forlagene. Og vi lurte også nå om Riksrevisjonen har interesse for hvordan UH-sektoren forvalter sin forhandlingsposisjon. Kommersielle utgivere vil med rette frykte å bli utsatt for slikt mottrekk fra universitetene.

Dersom et forlag opplever at forskerne fra flere viktige universiteter på denne måten blir utilgjengelige for å gjøre denne kvalitetssikringsjobben, vil prestisjen for forlagets vitenskapelige tidsskrifter raskt avta. Akademia vil ha skaffet seg et kraftfullt forhandlingskort som kan frata de dyreste forlagene deres markedsrett, og dermed få prisene ned til noe som nærmer seg reell produksjonskostnad.

Les også:

PUBLISERINGSINDIKATOR

Rundt 30 tidsskrifter står i fare for å havne på nytt «gråsoner»-nivå

Følg flere debatter i akademia på Khronos meningsside

BÅRD SMEDSRØD

TIDSSKRIFTFORLAG

3 kommentarer 2 PÅLOGGET

Sorter etter Best ▼

Velkommen til Khronos kommentarfelt.

Du må registrere deg for å delta i debatten. Vi modererer debatten i etterkant. Bruk *fullt navn* og følg [Khronos debattregler](#). Vil du sende et eget innlegg, kan du sende det til [debatt\[at\]khrono.no](mailto:debatt[at]khrono.no).

LOGG INN FOR Å KOMMENTERE**Leif Longva** 16 dager siden

Takk for kommentarene, Smestad og Jenkins.

At arbeidsgiver ikke rår over forskernes innsats som reviewere av tidsskriftsartikler, er jo korrekt, og i grunnen et av våre hovedpoenger. Hvorfor skal denne viktige jobben i den vitenskapelige prosess ikke betraktes i like stor grad som en del av forskernes jobb som det å forske, undervise og formidle? Ikke fortell oss at review-arbeidet utelukkende gjøres som fritidsarbeid, mens alt det andre gjøres innenfor arbeidstiden – hvordan enn arbeidstiden defineres for en forsker. Dersom arbeidsgiver inkluderer review-arbeidet som en naturlig og sentral del av forskerjobben, da bør også arbeidsgiver interessere seg for denne jobben. Og da kan dette brukes som et forhandlingskort overfor versjonene av blant de vitenskapelige tidsskriftene. For forskeren vil dette innebære en mindre begrensning i den akademiske frihet enn dersom man gjør alvor av det andre forhandlingskortet, nemlig å si opp avtalen helt og fullt.

Og så er vi i grunnen enig med Andrew Jenkins at academia godt kan klare seg uten de vitenskapelige forlagene. Men der er vi ikke i dag. For å komme dit må academia kvitte seg helt med dagens utbredte praksis der publikasjoner rangeres basert på hvor de er publisert. Hvordan får vi til det? Vi heier på at institusjonene skriver under på DORA-erklæringen, men utviklingen tyder ikke på at vi klarer å kvitte oss med prestisjerangeringen. Så vi er nok litt mer pessimistiske enn Jenkins om hvor lett det er å erstatte de kommersielle utgiverens tidsskrifter med ikke-kommersielle alternativer.

Men når Jenkins skriver at «I mellomtiden er elektronisk publisering godt innenfor enhver universitets budsjett», så kan vel det bare tolkes som en bekreftelse på det vi skriver, at forskerne ikke ser regningen og ikke har noe ansvar for forvaltning av bibliotekbudsjettene. UH-sektoren i Norge betaler kanskje så mye som 400 millioner mer enn nødvendig for publiseringsjobben, hvert år. Dette er ikke småpenger i bibliotekbudsjettene. Og en veldig god grunn for UH-sektoren til å være harde i forhandlingene. Enten i tråd med vårt forslag, eller ved å gjøre det klart at viljen er sterk til å si opp avtalene med verstingene. Noe som kan være et steg på veien til å kvitte oss med disse utgiverne helt og fullt

Svar Del

👍 0

Andrew Jenkins 20 dager siden

Forlagene er egentlig avleggs. Deres adferd minner på plateselskapenes når fildeling ble tilgjengelig. De prøver antagelig å presse ut den maksimale resterende profitten fra en døende industri for å kunne etterhvert investere den et annet sted.

I mellomtiden er elektronisk publisering godt innenfor enhver universitets budsjett.

Den eneste som mangler er et initiativ fra forskere selv til å sette opp en ikke-for-profit tidsskrift som konkurrent for de store forlagene.

Når det skjer, er forlagenes dager talt.

Svar Del

👍 0

Meld deg på Khronos nyhetsbrev

Få siste nyheter fra Khrono på e-post

Din e-postadresse

Abonnér på nyhetsbrev

Siste fra forsiden:

STUDENTER

Flere bachelorstudenter blir ferdige når de skal